Opetus- ja kulttuuriministeriö **9.11.2021**

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto

Lausunto

Jaoston kokous 10.11.2021

Tiede- ja kulttuuriministerin kuuleminen valiokunnan kokouksessa

Asia: HE 146/2021 vp hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Hallitus jatkaa vuoden 2022 talousarvioesityksessä panostuksia korkeakouluopetukseen ja tieteeseen sekä kulttuuriin ja taiteeseen, liikuntaan ja nuorisotyöhön. Talousarvioehdotuksen toimilla nostetaan suomalaisten osaamista ja vahvistetaan tutkimuksen vaikuttavuutta. Luovaa työtä ja tuotantoa sekä niiden tasa-arvoista saatavuutta tuetaan sekä edistetään liikunnallista elämäntapaa, hyvinvointia ja terveyttä.

Korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen rahoitus nousee yhteensä 87 milj. eurolla. Talousarvioesityksen valmistelun aikana oli uhka Suomen Akatemian myöntövaltuuden leikkaamisesta, kun vielä ei ole päätöstä rahapelitoiminnan tuottojen laskun kompensoinnista vuodesta 2024 alkaen. Valtuuden leikkaukselta kuitenkin vältyttiin. Suomen Akatemian myöntövaltuus vuonna 2022 on 390,5 miljoonaa euroa. Myöntövaltuus on vuoden 2021 tasolla, kun otetaan huomioon kertaluonteisten lisäysten poistuminen. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahojen kokonaisuus on edellisvuotta korkeampi, koska vuoden 2022 määrärahatasoa nostavat aiempien vuosien valtuuden lisäykset.

Korkeakoulutusta kehitetään muuttuvia tarpeita vastaavaksi. Joustavia opiskelumahdollisuuksia kohennetaan siten, että työurat pitenevät ja osaamista on mahdollista kehittää jatkuvasti. Korkeakoulutetun työvoiman määrää kasvatetaan myös korkeakoulutuksen tarjontaa lisäämällä.

Tutkimus- ja tiedeyhteisön kansainvälistä kilpailukykyä ja vetovoimaa tuetaan panostamalla tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin. Suomi isännöi ja rahoittaa yhtä eurooppalaisen suurteholaskennan EuroHPC -yhteisyrityksen supertietokonetta.

Vuonna 2022 osana EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelmaa korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen osoitetaan yhteensä 40,5 milj. euroa tutkimusmäärärahavaltuutta ja 33,7 milj. euroa määrärahoja. Kertaluonteisesta määrärahalisäyksestä 15 milj. euroa kohdistetaan korkeakoulutuksen lisäaloituspaikkoihin. Mainitulla 15 milj. eurolla aloituspaikkoja voidaan lisätä vähintään 600.

Korkeakouluindeksit otetaan täysimääräisesti huomioon ja yliopistoja pääomitetaan 67 milj. eurolla Sitran lahjoitukseen perustuen. Pääomittaminen toteutetaan yliopistojen varainhankinnan perusteella. Valtion vastinrahakäsittelyssä huomioon otettava yksityisen pääoman kerääminen päättyy 30.6.2022.

Talousarvioon sisältyy valtuus Varastokirjaston uudesta vuokrasopimuksesta aiheutuviin menolisäyksiin vuodesta 2023 alkaen.
Tieteen seuraavien vuosien rahoituksen kannalta keskeisiä ovat tämän vuoden aikana valmistuvat parlamentaarinen hanke rahapelitoiminnan edunsaajien rahoituksen selkeyttämiseksi vuodesta 2024 lukien ja parlamentaarinen hanke tutkimusrahoituksen pitkän aikavälin haasteiden ratkaisemiseksi. Loppuvuoden aikana valmistuva korkeakoulujen kestävän kasvun ohjelma tuo myös näkymää mahdollisuuksista vastata koulutus- ja osaamistason nostamisen tarpeisiin.

Opintotuen määrärahat kasvavat yhteensä noin 55 milj. euroa, josta 33 milj. euroa aiheutuu takausvastuumenojen ja opintolainahyvitysten määrän kasvusta, 13,5 milj. euroa opintorahamenojen kasvusta ja 9,1 milj. euroa koulumatkatukioikeuden laajentumisesta osana maksutonta toista astetta. Opintorahat nousevat opintotuen ostovoimaa turvaavasti 1.8.2022 lukien indeksimuutoksen johdosta noin kaksi prosenttia. Määrärahojen mitoituksessa on myös huomioitu opintolainaehtojen joustavoittaminen koronasta johtuvista syistä 1.8.2021 lukien vuonna 2021 tai sen jälkeen valmistuvien opintolainansaajien asemaa turvaavasti. Lisäksi on päätetty korottaa opintotuessa käytettäviä opiskelijan omia tulorajoja 25 prosentilla vuonna 2022. Tätä koskeva hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta annetaan eduskunnalle täydentävän talousarvioesityksen yhteydessä.

Taiteen ja kulttuurin määrärahataso nousee 2,74 milj. euroa. Määrärahatason nousu aiheutuu panostuksista luovaan talouteen ja esittävän taiteen valtionosuusuudistukseen. Taiteen ja kulttuurin seuraavien vuosien rahoituksen kannalta keskeisiä ovat päätökset vuoden 2023 rahoituksen tasosta, joka tulisi tehdä kevään 2022 kehysriihen yhteydessä sekä parlamentaarinen hanke rahapelitoiminnan edunsaajien rahoituksen selkeyttämiseksi vuodesta 2024 lukien.

Tavoitteena on saada taiteen ja kulttuurin tekeminen, tuotanto, kulutus ja käyttö palautumaan mahdollisimman hyvin koronapandemian aiheuttamaa kriisiä edeltävälle tasolle. Talousarvioesityksessä edistetään luovaa taloutta ja kulttuuritoimintaa perustamalla rahasto, jonka pääomaan valtio osoittaa 7,5 milj. euroa. Lisäksi osana elpymys- ja palautumissuunnitelmaa osoitetaan 14 milj. euroa menojen ja avustusten maksamiseen kulttuurin ja luovien alojen yrityksille, yhteisöille ja toimijoille innovatiivisten palvelujen sekä tuotanto- ja toimintamallien kehittämiseen ja käyttöönottoon. Yhteensä tarkoitukseen varataan tulevina vuosina noin 40 milj. euroa, josta opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan noin 30 milj. euroa ja työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan noin 10 milj. euroa.

Museoiden ja esittävän taiteen valtionosuuksiin varatut määrärahat kasvavat 14,9 milj. euroa. Määrärahan lisäyksestä 5,9 milj. euroa aiheutuu kustannustason muutoksista. Vuonna 2022 esittävän taiteen rahoitusjärjestelmän uudistus laajenee koskemaan esittävän taiteen valtionosuuksia. Uudistamiseen on varattu yhteensä 13 milj. euroa, joka on 8,5 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2021. Uudistus lisää joustavuutta kulttuurin alan rahoitukseen.

Kansallisteatterin peruskorjaukseen on varattu kehyskaudella yhteensä 50 milj. euroa, josta 10 milj. euroa vuodelle 2022. Tämän lisäksi hallitus on sitoutunut korvaamaan Suomen Kansallisteatterin peruskorjaus- ja perusparannushankkeen valituksista aiheutuneet kohtuulliset lisäkustannukset ensi vuoden aikana.

Näyttelypalkkiojärjestelmä vakinaistetaan vuodesta 2022 lähtien ja tarkoitukseen varataan 1 milj. euroa. Määräraha on pysyvä. Yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha on vuoden 2021 tasolla eli 11 milj. euroa.

Juutalaisten seurakuntien turvallisuuden parantamiseen osoitetaan 150 000 euroa. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisten tehtäviin, hautaustoimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon osoitettuun määrärahaan tehdään indeksitarkistus, joka on noin 1,9 milj. euroa.

Liikuntaan ja urheiluun ehdotetaan yhteensä 141 miljoonaa euroa. Määrärahataso laskee kuluvaan vuoteen nähden 20 milj. eurolla, josta osa selittyy kuluvan vuoden kertaluonteisten lisäysten poistumisella. Rahapelitoiminnan määrärahat liikuntaan ja urheiluun vähenevät edellisvuoteen verrattuna 9,1 milj. euroa. Vähennystä aiheuttaa myös Liikkuva -ohjelmiin varatun määrärahamomentin poistuminen.

Nuorisotyön edistämiseen ehdotetaan 76,5 milj. euroa. Määrärahataso laskee yhteensä 4,5 milj. euroa kuluvaan vuoteen verrattuna. Rahapelitoiminnan tuoton laskusta nuorisotyön osuus on 3,2 milj. euroa. Nuorisotyön tavoitteena on vahvistaa nuorten osallisuutta ja elämänhallintaa sekä mahdollisuuksia tasavertaisiin ja saavutettaviin harrastuksiin.

Lasten ja nuorten maksuttoman harrastustoiminnan kehittämiseen ja järjestämiseen (ns. harrastamisen Suomen malliin) kohdennetaan kehyspäätöksen mukaisesti 14,5 milj. euroa. Malli tukee lasten ja nuorten harrastamisen sekä perheiden hyvinvoinnin yhteensovittamista siten, että harrastustoiminta toteutetaan pääsääntöisesti koulupäivän yhteydessä. Malli edistää koulujen ja harrastustoimijoiden monialaista yhteistyötä.

Rahapelitoiminnan tuottoarvio tieteen taiteen, kulttuurin, liikuntatoimen ja nuorisotyön rahoittamiseen on 361,6 milj. euroa. Tuottoarvio on laskenut koronaviruspandemian sekä pelihaittojen vähentämiseksi tehtyjen toimien vuoksi. Hallituksen 15.10.2021 tekemän linjauksen mukaisesti tuoton alentuminen kompensoidaan kokonaisuudessaan vuoden 2022 osalta, minkä vaikutus opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahoihin on 43 milj. euroa. Määrärahat on tarkoitus sisällyttää vuoden 2022 täydentävään talousarvioesitykseen.

Hallitus on käynnistänyt hankkeen rahapelitoiminnan järjestämisestä valtion talousarviossa vuodesta 2024 lukien. Hanke valmistuu lukuvan vuoden loppuun mennessä. Tavoitteena on luoda rahapelitoiminnan edunsaajille vakaa ja ennustettava rahoitusjärjestelmä siten, että yhtiön tuoton käsittely valtion talousarviossa toteutuu nykyistä selkeämmin. Kyseessä on pidemmän aikavälin rakenteellinen kehittämishaaste ja siksi valmistelutyössä on mukana parlamentaarinen seurantaryhmä.